

ПРЕХВЪРЛЯНЕТО НА ТЪРГОВСКИ ВЗЕМАНИЯ В ПРАВЕН И СЧЕТОВОДЕН АСПЕКТ

Владимир Христов

Дипломиран експерт-счетоводител

Регистриран одитор

Ключови думи:	Резюме
<p>Прехвърляне на вземания</p> <p>Цесия</p> <p>Финансов инструмент</p> <p>Финансов актив</p> <p>Отписване</p> <p>Модел за счетоводно отразяване на прехвърлянето на вземания</p>	<p>Прехвърлянето на вземания е широко разпространено в търговския оборот в страната. В разработката са разгледани някои правни и счетоводни аспекти на прехвърлянето на вземания. Дефинирани, критично анализирани и систематизирани са проблемите, свързани с архаичността, лаконичността и неизчерпателността на нормативното регламентиране на прехвърлянето на вземания. Авторът доказва неадекватността на съществуващата правна уредба и неспособността ѝ да отговори на съвременното развитие на стопанския оборот. Предложени са проекции за промени, с които да се постигне създаването на модерна правна рамка, адекватна на съвременните изисквания, наложени от тенденциите в развитието на прехвърлянето на вземания в търговския оборот. Представени са примерни казуси и приложни модели за счетоводно отразяване на прехвърлянето на вземания.</p>

Увод

В търговските правоотношения между търговскоправните субекти (търговците) прехвърлянето на вземания заема все по-широко място. За съжаление, правната уредба на прехвърлянето на вземания е изключително лаконична и архаична, което създава редица пречки пред нормалното функциониране и развитие на търговските отношения. В подкрепа на последното може да се отбележи липсата на изрично нормативно регламентиране в българското законодателство на договора за факторинг.

Изследователската цел в разработката е да се представят модели за счетоводно отразяване на прехвърлянето на търговски вземания с приложно значение. За постигането на целта се систематизират следните задачи:

- да се представи критичен анализ на нормативната рамка, регламентираща прехвърлянето на вземания;

- да се анализира правната уредба на въпросите, свързани със счетоводното отразяване на прехвърлянето на вземания в контекста на приложимите в Република България Национални счетоводни стандарти;
- да се представят приложни модели за счетоводно отразяване на прехвърлянето на вземания.

Правни аспекти на прехвърлянето на вземания

Изричната правна уредба на прехвърлянето на вземания се съдържа в чл. 99 и 100 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД).

В българското законодателство не е представена легална дефиниция на понятията прехвърляне на вземане и цесия. Разпоредбата на чл. 99, ал. 1 от ЗЗД гласи, че кредиторът може да прехвърли своето вземане, освен ако законът, договорът или естеството на вземането не допускат това.

В българската правна литература с цесия или прехвърляне на вземане се означава договорът, с който носителят на едно вземане (кредитор) го отстъпва (прехвърля) на трето лице.

По своята правна същност цесията е разпоредителна сделка, защото има за резултат преминаване на правото на вземане от първоначалния към новия кредитор.

Страни по договора за прехвърляне на вземане са прехвърлителят на вземането, наречен още стар кредитор или цедент, и неговият приобретател, наречен нов кредитор или цесионер. Длъжникът не е страна по договора за прехвърляне на вземане.

Действащото законодателство не съдържа правила по отношение формата на цесия на вземане, т.е. за прехвърляне на вземане не се изисква писмена форма.

Ако договорът за цесия е сключен под условие, правните последици няма да настъпят, ако отлагателното условие не се сбъдне, респ. ще отпаднат, ако прекратителното условие се сбъдне.

За разликата от джирото на полица, прехвърлянето на част от вземане е допустимо.

В съответствие с разпоредбата на чл. 99, ал. 1 от ЗЗД прехвърлимостта на правото на вземане може да бъде изключена по силата на закона. Така например чл. 190, ал. 1 и 2 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК) забраняват цесията на публични вземания, както и цесията на вземания на задължените лица по чл. 128, ал. 1 от ДОПК и на други вземания от надвнесени публични задължения.

По силата на разпоредбата на чл. 99, ал. 1 от ЗЗД кредитор не може да прехвърли свое вземане, ако договорът между него и длъжника не допуска това.

В съответствие с разпоредбата на чл. 99, ал. 2 от ЗЗД прехвърленото вземане преминава върху новия кредитор с привилегиите, обезпеченията и останалите му принадлежности, включително с изтеклите лихви, ако не е уговорено обратното, т.е. прехвърленото вземане преминава към новия кредитор в това състояние, в каквото е било у първоначалния.

В българската правна теория и съдебна практика е безспорно, че договорът за прехвърляне на вземане между цедента и цесионера има действие за тях от момента на сключването му.

Прехвърлянето има действие спрямо третите лица и спрямо длъжника от деня, когато то бъде съобщено на последния от предишния кредитор (чл. 99, ал. 4 от ЗЗД).

Обемът права на цедента и цесионера зависи както от действащото законодателство, така и от естеството на сключения договор между тях. По силата на чл. 99, ал. 3 от ЗЗД предишният кредитор е длъжен да съобщи на длъжника прехвърлянето и да предаде на новия кредитор намиращите се у него документи, които установяват вземането, както и да му потвърди писмено станалото прехвърляне. Тъй като в ЗЗД не е предвиден срок за изпълнение на това задължение, би следвало да се прилагат правилата за изпълнение на задължения без срок. Такъв срок може да се посочи в сключения договор за прехвърляне на вземането.

Ако прехвърлянето на дадено вземане е възмездно, кредиторът отговаря за съществуването на вземането по време на прехвърлянето. Той не носи отговорност за платежоспособността на длъжника, освен ако се е задължил за това и то само до размера на полученото срещу прехвърленото вземане (чл. 100, ал. 1 и 2 от ЗЗД). Тези законови разпоредби регламентират правилото, че цедентът отговаря за съществуването на вземането, но не носи отговорност за това дали същото ще бъде събрано от длъжника, освен ако не се съгласи. Цедентът обаче може да се съгласи да поеме тази отговорност. В критичен аспект е необходимо да се посочи, че отсъствието на правила, регламентиращи правата на цедента при прехвърлянето на вземания, е недостатък на правната ни уредба, което поставя въпроса за преосмислянето и актуализирането ѝ в това отношение.

Прехвърлянето има действие спрямо третите лица и спрямо длъжника от деня, когато то бъде съобщено на последния от предишния кредитор (чл. 99, ал. 4 от ЗЗД). Извършването на съобщаване на длъжника е наложително поради обстоятелството, че договорът за цесия засяга и неговите интереси. По силата на тази разпоредба съобщението трябва да бъде извършено от цедента. За длъжника уведомлението определя лицето, на което трябва да бъде направено изпълнение на задължението. Поддържа се становището, че от момента на получаване на съобщението цесията има задължителна сила за длъжника. Българското законодателство не съдържа изискване за формата на съобщението за прехвърляне на вземането, т.е. то е неформално. Трябва да се посочи, че цедент, който не изпълни задължението си за съобщаване на длъжника, не носи отговорност пред него.

Длъжникът не е страна по договора за прехвърляне на вземане, но въпреки това последиците от този договор го засягат, тъй като той е насочен към смяна на лицето, на което длъжникът трябва да изпълни задължението. По правило за действителността на договора за прехвърляне на вземане не се изисква съгласието на длъжника.

Архаичността, лаконичността и неизчерпателността на нормативното регламентиране на прехвърлянето на вземания доказват неадекватността на съществуващата правна уредба и неспособността ѝ да отговори на съвременното развитие на търговския оборот. В подкрепа на изразената позиция се посочва, че в действащата нормативна рамка е представено твърде оскъдно правно регламентиране на факторинга. Към аргументите добавяме и факта, че Република България все още не е ратифицирала Конвенцията за международен факторинг (Ottawa, 28 May 1988) и тя не е част от действащото българско законодателство. Единични разпоредби, касаещи факторинга, се съдържат в Закона за кредитните институции, Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО) и Закона за данък върху добавената стойност (ЗДДС). В чл. 2, ал. 2, т. 12 от Закона за кредитните институции е указано, че банка може да извършва придобиване на вземания по кредити и друга форма на финансиране (факторинг, форфетинг и други), при условие че това е включено в нейния лиценз, т.е. като фактори могат да действат само тези търговски банки, в обхвата на чиито лиценз е включен договорът за факторинг. В § 11 от допълнителните разпоредби на ЗКПО се съдържа легална дефиниция на факторинга за целите на закона. По смисъла на ЗКПО факторинг е сделка по прехвърляне на еднократни или периодични парични вземания, произтичащи от доставка на стоки или предоставяне на услуги, независимо дали лицето, придобило вземанията (фактор), поема риска от събирането на тези вземания срещу възнаграждение.

Разграничаването на договора за цесия от договора за факторинг е от първостепенна значимост. Една от причините за това е наличието на различно данъчното третиране на двата договора по реда на ЗДДС. В съответствие с разпоредбата на чл. 46, ал. 1, т. 3 от ЗДДС прехвърлянето на вземания е освободена доставка, докато факторингът е облагаема такава.

Посочените недостатъци поставят участниците в търговския оборот пред многообразие от затруднения и не способстват за постигането на предвидимост и правна сигурност. Горезложеният критичен анализ на нормативното регламентиране доказва необходимостта от следните две предложения:

- в краткосрочен аспект се препоръчва въвеждането на базова правна уредба на факторинга в националното ни законодателство;
- в дългосрочен план се препоръчва пълно преуреждане на правната уредба на прехвърлянето на вземания.

С предложените промени ще се постигне създаването на модерна правна рамка, адекватна на съвременните изисквания, наложени от тенденциите в развитието на прехвърлянето на вземания в търговския оборот.

В българската правна литература са направени опити за разграничаване на цесията от договора за факторинг¹. Поддържа се тезата, че предмет на договора за факторинг е не само прехвърлянето на парично вземане, но и възмездното предоставяне на услуги. Счита се, че независимо че при факторинга обект на сделката се явява цесията на парични вземания, от икономическа гледна точка най-характерното за факторинга е предоставянето на финансови услуги.

Счетоводни аспекти на прехвърлянето на вземания

Нормативното регламентиране за счетоводни цели на въпросите, свързани със счетоводното отразяване на прехвърлянето на вземания (доколкото търговските вземания са финансов инструмент), се съдържа в Счетоводен стандарт 32 – *Финансови инструменти* (СС 32).

В приложимия счетоводен стандарт като финансов инструмент се третира всеки договор, който поражда едновременно както финансов актив в едно предприятие, така и финансов пасив или инструмент на собствения капитал в друго предприятие. В съответствие с разпоредбите на СС 32 договорното право за получаване на парични суми или друг финансов актив от друго предприятие представлява финансов актив, докато договорното задължение за предоставяне на парични суми или финансови активи на друго предприятие представлява финансов пасив. Ето защо търговските вземания са финансов актив.

Подчертава се, че даден финансов актив или финансов пасив се признава само и единствено когато отчитащото се предприятие стане страна в договорните условия на инструмента.

Правната уредба на класификацията на финансовите активи се съдържа в § 2 от СС 32.

Ключови фактори за класификацията на финансовите активи са намеренията на ръководството на отчитащото се предприятие за начина на получаване на икономическата изгода от финансовия актив и възможността тези намерения да бъдат реализирани.

В СС 32 са регламентирани четири категории финансови активи, както следва:

- *финансови активи, държани за търгуване.* Тук се включват тези, които са придобити от предприятието с цел получаване на печалба, произтичаща от краткосрочни колебания в цените или в дилърски марж;
- *финансови активи, държани до настъпване на падеж.* Тук се включват тези финансови активи с фиксирано или определяемо плащане и фиксиран падеж, които предприятието има положителното намерение и възможност да запази до настъпване на падежа им;

¹ Димитрова, Е. „Факторинг“, София, „Сиела“, 2008 г., с. 123-126.

- *кредити и вземания, възникнали първоначално в предприятията.* Тук се включват тези финансови активи, създадени от предприятието посредством директно предоставяне на пари, стоки или услуги на дадени дебитори;
- *финансови активи, обявени за продажба.* Тук се включват всички финансови активи, които не могат да се класифицират в предходните групи.

Класификацията на вземанията като финансов актив (от гледна точка на техния притежател) може да бъде представена таблично по следния начин (Табл. 1):

Таблица 1

Категория финансов актив	Класификация на вземанията
<i>Финансови активи, държани за търгуване</i>	Вземания с оставащ краткосрочен падеж до 3 месеца от датата на придобиване; вземане, придобито с намерение да бъде прехвърлено (цедирано) в краткосрочен период (до 12 месеца) с цел реализиране на печалба
<i>Финансови активи, държани до настъпване на падеж</i>	Вземане с оставащ падеж над 3 месеца от датата на придобиване и придобито от лице, което не е негов първоначален титуляр с <u>намерение</u> и <u>възможност</u> да се държи до настъпване на падежа
<i>Кредити и вземания, възникнали първоначално в предприятията</i>	Вземане с оставащ падеж над 3 месеца от датата на придобиване и придобито от неговия първоначален титуляр с намерение да се държи до настъпване на падежа; вземания от клиенти (от продажба на продукцията; стоки; услуги) и други търговски вземания
<i>Финансови активи, обявени за продажба</i>	Всички финансови активи, които не могат да се класифицират в предходните групи. Вземане с оставащ падеж над 3 месеца от датата на придобиване и придобито с намерение за държане за неопределено време. Тук би следвало да се включват и тези, които отговарят на следните условия: не са държани за търгуване; липса на намерение да бъдат държани до настъпване на падеж; справедливата им стойност не може да се определи с достатъчна степен на надеждност

При тяхното първоначално признаване финансовите инструменти се оценяват по цена на придобиване. Цената на придобиване се формира от:

- а) справедливата стойност на даденото (при финансов актив) или полученото (при финансов пасив) за него вложение;
- б) разходите по извършване на сделка с финансови инструменти, като:
- хонорари, комисиони и други възнаграждения, изплатени на агенти, брокери, консултанти, дилъри и други, пряко ангажирани със сделката лица;
 - данъци, такси, разрешения и други, изплатени на борси и на регулационни органи;
 - трансферни данъци и мита и други.

В първоначалната оценка на финансовите инструменти не се включват получените премии и отбиви, финансирания и разпределения на административни и други общи разходи.

По смисъла на СС 32 под отписване на финансов инструмент следва да се разбира изваждане на финансов актив или пасив или част от тях от счетоводния баланс на предприятието. Предложената дефиниция не е прецизирана в професионален аспект, най-малкото защото финансовите инструменти не се изваждат от счетоводния баланс, а от активите и пасивите на отчитащото се предприятие.

Предприятието отписва изцяло или частично финансовите си инструменти (включително произтичащите от обезпечения) единствено когато договорените права или задължения по тях бъдат погасени. Погасяване (изцяло или частично) на договорени права или задължения, произтичащи от финансов инструмент, е налице при:

- реализиране на правата или уреждане на задълженията;
- отказ от правата или отменяне на задълженията;
- изтичане на срока за реализиране на правата или за уреждане на задълженията.

В контекста на регламентираните с СС 32 правила за отписване прехвърлен финансов актив следва да бъде отписан само тогава, когато са прехвърлени в значителна степен всички рискове и изгоди от собствеността върху актива. Това означава, че прехвърлянето на даден финансов инструмент (от правна гледна точка) на друго предприятие само по себе си не означава, че той непременно подлежи на отписване.

Примери за прехвърляния, при които се прехвърлят всички значителни рискове и изгоди и финансовият актив следва да бъде отписан, са:

- прехвърляне, при което прехвърлителят не задържа значителни рискове и изгоди под формата на опции или гаранции, свързани с финансовия актив, т.е. безусловна продажба;
- споразумение за продажба и опция за обратно изкупуване, при което цената на обратното изкупуване ще бъде справедливата стойност на финансовия актив към датата на обратното изкупуване.

Примери за прехвърляния, при които не се прехвърлят всички значителни рискове и изгоди и финансовият актив не следва да бъде отписан, са:

- споразумение за продажба и опция за обратно изкупуване, при което цената на обратното изкупуване ще бъде точно определена фиксирана стойност на финансовия актив към датата на обратното изкупуване;
- прехвърляне, при което прехвърлителят остава отговорен спрямо приобретателя за кредитни загуби, които могат да настъпят. Най-типичният пример е, когато придобиващият има право на пълен регресен иск (в случай на несъбиране на сумата по финансовия инструмент) срещу прехвърлителя.

Ключово правило, заложено в СС 32, е, че ефектите от отписването на финансови инструменти се отчитат като текущи финансови приходи и разходи. В съответствие с разпоредбите на § 11.5 от СС 32 при прехвърляне на финансов актив (което отговаря на критериите за отписване) резултатът от сделката се отчита като текущ финансов приход или текущ финансов разход.

При частично отписване на финансов инструмент предприятието определя съответстващата на отписаната част на финансовия инструмент балансова стойност спрямо общата балансова стойност на целия финансов инструмент и отчита като отписана само тази съответстваща част (§ 11.3 от СС 32). При частично отписване резултатът от сделката, съответстващ на отписаната част от балансовата стойност, се отразява като текущ финансов приход или текущ финансов разход от сделка с финансови инструменти (§ 11.5, б. „д“ от СС 32).

Отписване на финансов инструмент, придружено от възникване на нов финансов инструмент, се отчита като трансформиране на един финансов инструмент в друг (§ 11.4 от СС).

Когато се отписва финансов инструмент, за който има създаден резерв от преценка, съответстващият на финансовия инструмент резерв се отразява като текущ финансов приход или текущ финансов разход (§ 11.6 от СС 32).

Модели за счетоводно отразяване на прехвърлянето на вземания

Всички примери и модели за счетоводно отразяване са разработени при допускането, че отчитащите се предприятия прилагат Националните счетоводни стандарти.

Пример 1

Търговско дружество „В“ има сключен договор за факторинг с търговска банка „А“ (фактор по сключения договор). По силата на сключения договор дружество „В“ прехвърля свое търговско вземане от дружество „Г“ (от продажба на стоки) с ненастъпил падеж на банката. Възнаграждението на банката за извършваните услуги по договора за факторинг е определено на

5% от номиналната стойност на прехвърлените вземания. Банката поема изцяло риска от неплатежоспособност на длъжниците по прехвърлените от дружество „В“ вземания, т.е. банката няма право на регресен иск спрямо дружество „В“, в случай че длъжник не изпълни задължението си да плати. Сконтният процент е в размер на 4%. На датата на прехвърляне оставащото време до падеж на прехвърленото вземане е 10 дни. Дружество „В“ прехвърля вземане с номинална стойност 1 000 000 лв., за което е начислена обезценка в размер на 10 000 лв. Обичайната търговска практика на дружество „В“ е да извършва продажби с отсрочено плащане за 14 дни.

За решаване на примера е необходимо извършването на следните изчисления:

1. *Определяне размера на възнаграждението на банката по договора за факторинг*

Размерът на възнаграждението е: $1\,000\,000 * 5\% = 50\,000$ лв.

2. *Определяне на сегашната стойност на прехвърленото вземане и размера на сконтото:*

$$PV = \frac{FV}{\left[1 + \left(I \times \frac{1}{360}\right)^N\right]}$$

където:

PV е настояща стойност на вземането в деня на цесията;

FV е номиналната стойност на вземането;

I е сконтният лихвен процент;

N е броят на периодите (в дни до падежа).

Конкретните изчисления се извършват по следния начин:

$$PV = \frac{1\,000\,000}{\left[1 + \left(0.04 \times \frac{1}{360}\right)^{10}\right]} = 998\,890 \text{ лв.}$$

Размерът на сконтото се определя на : $1\,000\,000 - 998\,890 = 1\,110$ лв.

За изчисляване на настоящата стойност може да се използва и функцията PV на програмния продукт Microsoft Excel. Синтаксисът е, както следва: PV(Rate; Nper; PMT; FV; Type). В конкретната фактическа ситуация PV(4%/360;10;;1000000;0).

3. Моделът за счетоводно отразяване е следният (табл. 2):

Таблица 2

Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
Вземане от ТБ „А“	998 890	
Финансов разход за лихви	1 110	
Разход за финансови услуги	50 000	
Разход за обезценки	(10 000)	
Задължение към ТБ „А“		50 000
Вземане от „Г“		1 000 000
Корективна сметка за обезценки		(10 000)

Забележка: В конкретната фактическа ситуация, в съответствие с принципа за същественост и доколкото продажбите на стоки с отсрочено плащане за 14 дни са обичайна търговска практика, професионално обосновано е заключението, че дружество „В“ не е необходимо да отчита първоначално сделката за продажба на стоки на дружество „Г“ чрез прилагане на амортизируема стойност и метод на ефективната лихва.

Пример 2

На 05.04.X1 г. търговско дружество „В“ прехвърля свое вземане от дружество „Г“ на дружество „Д“. Вземането е класифицирано в категорията кредити и вземания, възникнали първоначално в предприятието. Към датата на прехвърлянето номиналната стойност на прехвърленото вземане е 5 000 лв.; начислената загуба от обезценка, отчетена като разход, е 1 000 лв.; балансовата стойност е 4 000 лв. Дружество „Д“ има право на пълен регресен иск към дружество „В“, в случай че не успее да събере вземането от дружество „Г“. Падежът на прехвърленото вземане е на 20.04.X1 г. По силата на сключения между дружество „В“ и дружество „Д“ договор за цесия цената е, както следва:

А) 4 200 лв.;

Б) 3 800 лв.

Цената по договора за цесия е платена в деня на неговото сключване. На 20.04.X1 г. дружество „Г“ погасява своето задължение.

Моделът за счетоводно отразяване на цесията при дружество „В“ е следният (табл. 3):

Таблица 3

Казус	Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
А			
05.04.X1 г.			
	Парични средства	4 200	
	Задължение към „Д“		4 200
20.04.X1 г.			
	Задължение към „Д“	4 200	
	Корективна сметка за обезценки	1 000	
	Вземане от „Г“		5 000
	Финансов приход		200
Б			
05.04.X1 г.			
	Парични средства	3 800	
	Задължение към „Д“		3 800
	Разход за обезценки	200	
	Корективна сметка за обезценки		200
20.04.X1 г.			
	Задължение към „Д“	3 800	
	Корективна сметка за обезценки	1 200	
	Вземане от „Г“		5 000

Пример 3

Дружество „В“ прехвърля свое вземане от дружество „А“ на дружество „Г“. Прехвърлянето е без отговорност на дружество „В“ спрямо дружество „Г“. Вземането е класифицирано в категорията финансови активи, държани за търгуване. Балансовата стойност на вземането е 7 000 лв., като няма

отчитани загуби от обезценки и последващи оценки. Условието по сделката са, както следва: цена на прехвърлянето 8 000 лв.; прехвърляне на 20.04.X1 г.; дружество „В“ ще придобие обратно прехвърленото вземане на 03.11.X1 г. за сумата от 8 100 лв.; плащане в деня на прехвърлянето и обратно придобиване.

В конкретната фактическа обстановка прехвърлянето на вземането не отговаря на условията за отписване, защото въпреки че от правна гледна точка вземането е прехвърлено, от съдържателна гледна точка всички рискове и изгоди от собствеността не са прехвърлени. По същество сделката представлява получаване (предоставяне) на обезпечен заем, като прехвърленото вземане служи за обезпечение. Разликата между цената на първоначалното прехвърляне и тази на обратното придобиване представлява лихва.

Моделът за счетоводно отразяване в конкретната фактическа ситуация е следният (Табл. 4 и 5):

Таблица 4. На 20.04.X1 г.

Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
Парични средства	8 000	
Краткосрочен заем от „Г“		8 000

Таблица 5. На 03.11.X1 г.

Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
Разход за лихви	100	
Краткосрочен заем от „Г“		100
Краткосрочен заем от „Г“	8 100	
Парични средства		8 100

Пример 4

На 20.04.X1 г. търговско дружество „В“ прехвърля свои вземания от дружество „Г“ на дружество „Д“. Дружество „В“ е класифицирало вземанията в категорията финансови активи, държани за търгуване. За вземанията няма начислени загуби от обезценки. Към датата на прехвърлянето номиналната стойност на прехвърлените вземания е 120 000 лв.; балансовата стойност е 80 000 лв. Дружество „Д“ има право на регресен иск към дружество „В“ за 20% от стойността на прехвърлените вземания, в случай че не успее да събере

вземанията от дружество „Г“. По сключения между дружество „В“ и дружество „Д“ договор за цесия цената е в размер на 100 000 лв., като е платена в деня на неговото сключване.

Моделът за счетоводно отразяване на цесията при дружество „В“ е следният (Табл. 6 и 7):

Таблица 6. Разпределяне на цената на цесията и балансовата стойност на цедираните вземания между прехвърлена и запазена част на цедираните вземания

	Процент	Разпределена балансова стойност в лева	Разпределена цена на цесията
Прехвърлена част	80%	64 000	80 000
Запазена част	20%	16 000	20 000
Общо	100%	80 000	1000

Таблица 7. На 20.04.X1 г.

Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
Парични средства	100 000	
Вземания от „Г“		64 000
Финансов приход		16 000
Задължение към „Д“		20 000

Пример 5

На 20.04.X1 г. търговско дружество „В“ прехвърля свое вземане от дружество „Г“ на дружество „Д“. Дружество „В“ е класифицирало вземането в категорията финансови активи, обявени за продажба. Дружество „Д“ няма право на регресен иск към дружество „В“ за прехвърленото вземане. По сключения между дружество „В“ и дружество „Д“ договор за цесия цената е в размер на 10 000 лв., като е платена в деня на неговото сключване. Балансовата стойност на прехвърленото вземане е 8 000 лв. Няма отчитани загуби от обезценки. За прехвърленото вземане има създаден резерв от последващи оценки (преоценки), както следва:

- А) положителна величина 2 000 лв.;
- Б) отрицателна величина 1 000 лв.

Моделът на счетоводно отразяване в конкретната фактическа ситуация е както следва (Табл. 8):

Таблица 8

Казус	Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
А			
20.04.X1 г.			
	Парични средства	10 000	
	Резерв от последващи оценки (преоценки)	2 000	
	Вземане от „Г“		8 000
	Финансов приход		4 000
			(10 000 - 8 000+2 000)
Б			
20.04.X1 г.			
	Парични средства	10 000	
	Вземане от „Г“		8 000
	Финансов приход		2 000
			(10 000 - 8 000)
	Финансов разход	1 000	
	Резерв от последващи оценки (преоценки)		1 000

Пример б

Дружество „В“ сключва договор за факторинг с търговска банка „А“. По силата на договора дружество „В“ прехвърля свои вземания (от продажба на стоки на клиенти) на банката с отбив (сконто) от номиналната им стойност. В договора е предвидено дружество „В“ да продължава да събира сумите по прехвърлените вземания, като има задължение незабавно да превежда на банката всички събрани суми от прехвърлените вземания. В случаи на

неплащане от страна на клиентите по прехвърлените вземания дружество „В“ няма задължение към банката, т.е. банката няма право на регресен иск към дружество „В“. Банката заплаща на дружество „В“ възнаграждение за извършваните услуги по събиране и обслужване на вземанията в размер на 1% от номиналната стойност на прехвърлените вземания. По силата на сключения договор за факторинг на 10.04.X1 г. дружество „В“ прехвърля на банката свое търговско вземане от дружество „Б“. Вземането е с номинална и балансова стойност 100 000 лв. Падежът на вземането е на 20.04.X1 г. На 10.04.X1 г. банката превежда на дружество „В“ сумата за прехвърленото вземане. На 20.04.X1 г. дружество „Б“ погасява своето задължение към дружество „В“, при което дружество „В“ превежда събраната сума на банката. На 22.04.X1 г. банката превежда на дружество „В“ дължимото възнаграждение за обслужване на вземанията. Прилаганият по договора за факторинг сконтов процент е 4%.

1. Определяне дали прехвърлянето на вземането отговаря на критериите за отписване на финансов актив

На първо място е необходимо да се извърши анализ дали прехвърлянето на вземанията по така сключения договор за факторинг отговаря на критериите за отписване на финансов актив. В конкретната фактическа ситуация вземанията следва да се отпишат, защото дружество „В“ е прехвърлило на банката кредитния риск във връзка с вземането си от дружество „Б“, т.е. налице е прехвърляне в значителна степен на рисковете и изгодите, свързани с прехвърленото вземане. На практика дружество „В“ получава плащането от дружество „Б“ от свое име, но за сметка и в интерес на ТБ „А“.

2. Определяне сегашната стойност на прехвърленото вземане

На следващо място е необходимо да се определи сегашната стойност на прехвърленото вземане. Разликата между номиналната стойност на вземането и действително получената сума се нарича „сконто“ или „дисконт“. При определянето на сегашната стойност на вземането в настоящия пример се използва 4% сконтов процент годишно.

Сегашната стойност на прехвърленото вземане в деня на прехвърлянето се изчислява по методиката, представена в пример 1, и възлиза на 99 889 лв.

Размерът на сконто се определя на: $100\ 000 - 99\ 889 = 111$ лв.

За изчисляване на настоящата стойност може да се използва и функцията PV на програмния продукт Microsoft Excel. Синтаксисът е, както следва: PV(Rate; Nper; PMT; FV; Type). В конкретната фактическа ситуация PV(4%/360;10;;100000;0).

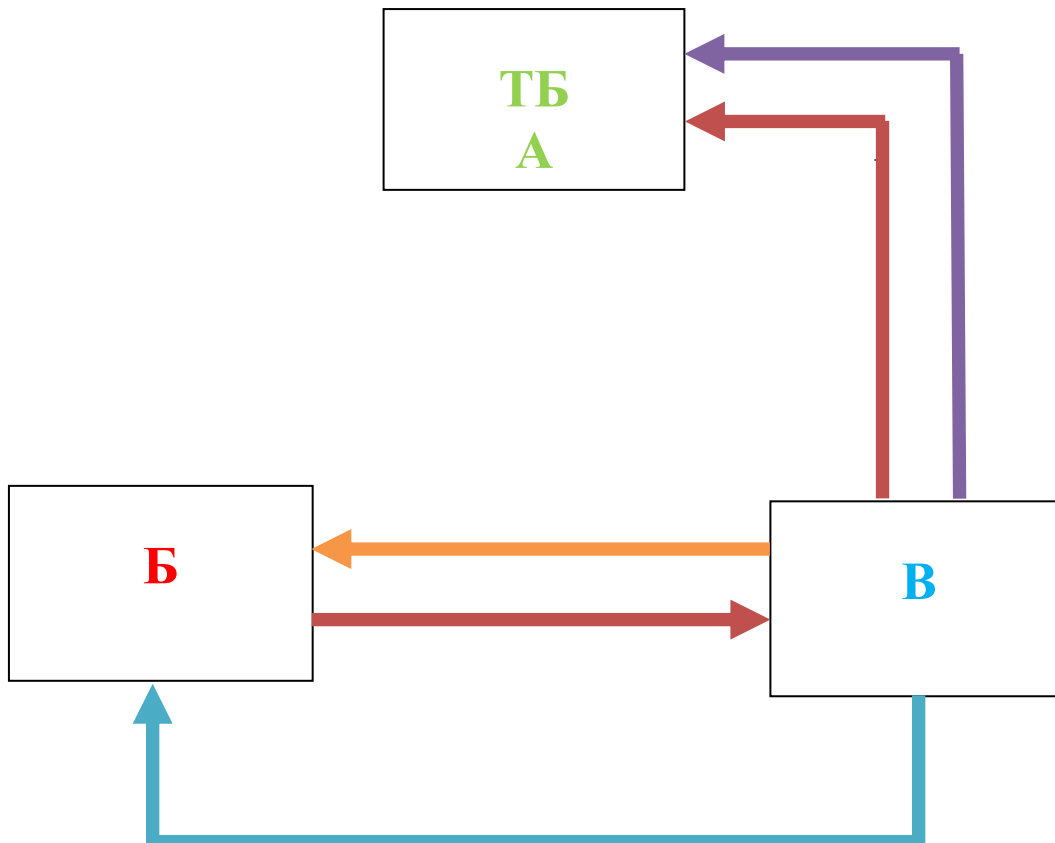
3. Определяне размера на възнаграждението, дължимо от банката на дружество „В“.

Размерът на възнаграждението се определя по следния начин (Табл. 9):

Таблица 9

Номинална стойност на прехвърленото вземане в лева	Дължимо възнаграждение в процент	Стойност на възнаграждението в лева
100 000	1%	1 000

Схема 1. Схема на движението на стоките, вземането и паричните потоци в конкретната фактическа ситуация:

Легенда:

- Движение на стоки
- Възникване на вземане
- Движение на вземане

- Движение на пари (паричен поток)

Моделът на счетоводно отразяване в конкретната фактическа ситуация е, както следва (Табл. 10):

Таблица 10

Казус	Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
10.04.X1 г.			
	Парични средства	99 889	
	Финансов разход за лихви	111	
	Вземане от „Б“		100 000
20.04.X1 г.			
	Парични средства	100 000	
	Задължение към ТБ „А“		100 000
	Задължение към ТБ „А“	100 000	
	Парични средства		100 000
	Вземане от ТБ „А“	1 000	
	Приход от услуги		1 000
22.04.X1 г.			
	Парични средства	1 000	
	Вземане от ТБ „А“		1 000

Пример 7

Дружество „А“ придобива вземане на дружество „Б“ от дружество „В“, за което придобиване заплаща 6 000 лв. Номиналната стойност на вземането е 8 000 лв. Дружество „А“ заплаща 200 лв. хонорари на пряко ангажирани със сделката лица. Дружество „А“ класифицира придобитото вземане, както следва:

А) държано за търгуване;

Б) финансов актив, държан до настъпване на падеж.

В разпоредбите на СС 32, касаещи първоначалната оценка на финансовите инструменти (§ 5.1 и § 5.2 от СС 32), липсва изрична разпоредба разходите по сделката да не се включват в първоначалната оценка на тези финансови активи, които се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата. Поради това и при двата казуса моделът за счетоводно отразяване е следният (Табл. 11):

Таблица 11

Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
Вземане от „В“	6 200	
Задължение към „Б“		6 000
Парични средства		200

Пример 8

Дружество „А“ притежава вземане от дружество „Б“. Вземането е класифицирано в категорията финансови активи, обявени за продажба. На 20.04.X1 г. справедливата стойност на вземането е 1 500 лв.; балансовата стойност е 1 500 лв.; създаденият за него резерв от последващи оценки (преоценки) е 500 лв. Дружество „В“ притежава вземане от дружество „Г“. На 20.04.X1 г. дружество „А“ сключва сделка за замяна с дружество „В“, при което дружество „А“ заменя своето вземане от дружество „Б“ срещу вземането на дружество „В“ от дружество „Г“. Справедливата стойност към 20.04.X1 г. на вземането на дружество „В“ от дружество „Г“ е 1 600 лв. Не се предвижда доплащане за извършената замяна. Уговорено е, че дружество „А“ и дружество „В“ нямат право на регресни искиове, свързани със заменените вземания.

В съответствие с разпоредбата на § 5.1 от СС 32 цената на придобиване на финансов инструмент включва **справедливата стойност на даденото**.

Моделът за счетоводно отразяване в дружество „А“ е следният (Табл. 12):

Таблица 12

Дата	Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
20.04.X1 г.			
	Вземане от „Г“	1 500	
	Вземане от „Б“		1 500

	Резерв от последващи оценки (преоценки)	500	
	Финансов приход		500 (1 500-1 500+500)

Пример 9

Дружество „А“ притежава вземане от дружество „Б“. Вземането е класифицирано в категорията финансови активи, обявени за продажба. На 20.04.X1 г. балансовата стойност на вземането е 1 200 лв., създаденият за него резерв от последващи оценки (преоценки) е 200 лв. На 20.04.X1 г. дружество „А“ дарява вземането от дружество „Б“, като няма да носи отговорност по него.

Моделът за счетоводно отразяване е следният (Табл. 13):

Таблица 13

Дата	Счетоводна сметка	Стойност Дебит	Стойност Кредит
20.04.X1 г.			
	Разход за дарение	1 200	
	Резерв от последващи оценки (преоценки)	200	
	Финансов приход		200
	Вземане от „Б“		1 200

Заклучение

Въз основа на изложеното в разработката може да се обобщи, че ключовата преценка, която следва да бъде извършена при вземане на решение дали конкретно прехвърляне на вземане отговаря на критериите за отписване, е дали цедентът продължава да носи отговорност за плащането по цедираното вземане.

Прехвърлянето на вземания в търговския оборот на страната е широко разпространено, което изисква добро познаване на неговите правни и счетоводни аспекти с цел осигуряване на информация, която да е полезна за потребителите на финансови отчети.

Библиографска справка

1. Данъчно-осигурителен процесуален кодекс, обн., ДВ, бр. 105 от 29 декември 2005 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 105 от 11 декември 2020 г.
2. Димитрова, Е. „Факторинг“, София, „Сиела“, 2008 г., с. 123-126.

3. Закон за данък върху добавената стойност, обн., ДВ, бр. 63 от 4 август 2006 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 17 от 26 февруари 2021 г.
4. Закон за задълженията и договорите, обн., ДВ, бр. 2 от 5 декември 1950 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 102 от 01 декември 2020 г.
5. Закон за корпоративното подоходно облагане, обн., ДВ, бр. 105 от 22 декември 2006 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 14 от 17 февруари 2021 г.
6. Закон за кредитните институции, обн., ДВ, бр. 59 от 21 юли 2006 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 12 от 12 февруари 2021 г.
7. Иванов, А. „Прехвърляне на вземания“, София, „Сибир“, 2010 г.
8. Счетоводен стандарт 32 – Финансови инструменти, обн., ДВ, бр. 30 от 7 април 2005 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 86 от 26 октомври 2007 г.

LEGAL AND ACCOUNTING ASPECTS OF AN ASSIGNMENT OF TRADE RECEIVABLES

Vladimir Hristov

Certified Public Accountant

Registered Auditor

Keywords:	Summary
<i>Assignment of receivables Assignment Financial instrument Financial asset Derecognition Accounting treatment model for an assignment of receivables</i>	<i>Assignment of receivables is widely used in the commercial turnover in the country. The study discusses some legal and accounting aspects of an assignment of receivables. The paper defines, critically analyzes and structures the issues related to the legal regulations governing the assignment of receivables being out-of-date, laconic and incomplete. The author presents evidence supporting the inadequacy of the existing legal regulations and their inability to respond to recent developments in the economic turnover. The paper lays out suggestions for changes to achieve modern legal framework in line with today's requirements imposed by the trends in the development of receivables assignment in the economic turnover. The paper presents illustrative case studies and application models for an accounting treatment of the assignment of receivables.</i>